1981 sayımına göre nüfusunun (375.393) ancak % 11'inden biraz fazlası (32.843) müslüman olan Ecmîr, devam eden eski gelenek sebebiyle halen Hindistan'ın en önemli İslâmî ziyaret mahalli olma özelliğini korumaktadır. Şehrin bu önemli konumunu sürdürmesine yardım eden mimari eserlerin başlıcaları, XIII. yüzyılda Delhi Sultanı İltutmış'ın inşa ettirdiği büyük bir camiden geriye kalan giriş kapısı, 1455 yılında Mâlvâ Sultanı Mahmud Halacî'nin Muînüddin Hasan el-Çiştî'nin kabri üzerinde yaptırdığı ve daha sonra Ekber, Şah Cihan ve diğer Bâbürlü hükümdarlarının görkemli eklemeler yaptırdıkları türbe, "dergâh" adı verilen bu kompleksin etrafında yine Bâbürlü döneminde yaptırılan şeyhin önemli halife ve müridlerine ait türbeler, XIII. yüzyılda bir Budist mâbedinden köklü değişikliklerle camiye çevrilen ve sanat tarihi açısından yüksek değeri olan Arhâîdin-kā Choprâ Camii, Ekber'in inşa ettirdiği müstahkem saray, Cihangir'in ünlü havuzlu bahçesi ve Şah Cihan'ın Ana Sagar gölünün bendi üzerinde yaptırdığı beyaz mermerden zarif köşktür. Bâbürlü hükümdarları, kutsallığı sebebiyle özel bir sevgi besledikleri bu şehre sık sık gelmişler ve müslümanların ziyaretgâhı olması için çaba harcamışlardır; özellikle Ekber'in Muînüddin el-Çiştî'nin türbesini ziyaret amacıyla şehre yaya olarak girdiği rivayet edilmektedir. Ecmîr'in 12 km. batısında yer alan Puşkar gölü de Hindûlar tarafından kutsal tanınmakta ve kenarında bulunan Brahma Tapınağı ülkenin en önemli ziyaret merkezlerinden birini teşkil etmektedir. Ecmîr'de 1910'lu yıllarda, Hindûlar'ın İslâm'a karşı yaptıkları saldırılara cevap vermek ve İslâmiyet'in yayılmasını sağlamak amacıyla Encümen-i Hâmî-i İslâm adlı bir cemiyetin kurulduğu da bilinmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Abdu-l-qādir al-Badāonī, *Muntakhabu't-Tawārīkh* (trc. G. S. A. Ranking), Delhi 1986, II, 108; Ebü'l-Fazl el-Allâmî, *The Akbarnāmā* (trc. H. Beveridge), New Delhi 1987, I, 111-113, 779; T. W. Arnold, *The Preaching of Islam*, London 1913, s. 439; H. B. Sarda, *Ajmer: Historical and Descriptive*, Ajmer 1941; P. V. Begde, *Forts and Palaoes of India*, New Delhi 1982, s. 112-113; *CHIn.*, V, 138, 166, 167, 823, 824; M. Mujeeb, *The Indian Muslims*, New Delhi 1985, s. 171, 187, 231; *History of India*, III, 58, 181; IV, 2, 11; S. A. A. Rizvi, *The Wonder that was India*, London 1987, II, 20, 61, 104, 105; "Ajmer", *EAm.*, I, 433; "Ecmir", *İA*, IV, 104-105; *TA*, I, 298; Nurul Hasan, "Adjmēr", *EI²* (İng.), I, 208; C. C. Davies v.dğr., "Ajmer", *EBr.*, I, 476-477.

RIZA KURTULUŞ

ECNÂDEYN SAVAŞI

(وقعة الأجنادين)

Müslümanların Suriye ve Filistin'i fethi sırasında Bizanslılar'la yaptıkları ilk savaş (13/634).

Hz. Ebû Bekir, 12. yılın sonunda (Şubat 634) veya 13. yılın başında (Mart 634) hacdan döndükten sonra Medine'de toplanmış bulunan gönüllülerden oluşan orduyu, üç defa teşebbüs edildiği halde bir sonuç alınamayan Suriye ve Filistin'in fethine memur etti. Kumandanlardan Amr b. Âs'ı Filistin'in, Şürahbîl b. Hasene'yi Ürdün'ün, Yezîd b. Ebû Süfyân ile Ebû Ubeyde b. Cerrâh'ı da Suriye'nin fethiyle görevlendirdi. Başlangıçta her biri 3000 kişiden oluşan bu üç ordu, daha sonra gönderilen takviye birlikleriyle 7500'er kişilik askerî güce ulaştılar.

Amr b. Âs Eyle üzerinden Güney Filistin'e, diğer kumandanlar ise Tebük-Maan yoluyla Ürdün ve Suriye istikametine sevkedildiler. Yezîd b. Ebû Süfyân, Ölüdeniz'in güneyinde Vâdilarabe'de Sergios kumandasındaki Bizans ordusunu mağlûp etti. Kaçan kuvvetler daha sonra toplandıkları yerde ikinci defa bozguna uğratıldı. Sergios bu mücadeleler sırasında hayatını kaybetti. Amr b. Âs ise kısa sürede Güney Filistin'i fethederek Gamrülarabât'a indi. Müslüman Araplar'ın bu âni hücumları ve başarılı sonuçlar almaları üzerine Bizans İmparatoru Herakleios, kardeşi Theodoros kumandasındaki 80.000 kişilik bir orduyu harekete geçirdi. Bizans kuvvetleri Kuzey Filistin'e kadar ilerleyerek Cillik mevkiinde karargâh kurdular. Bu orduya mukavemet edemeyeceğini anlayan Amr b. Âs halifeden yardım istedi. Bunun üzerine Ebû Bekir Hîre'de bulunan Hâlid b. Velîd'e haber göndererek süratle Suriye'deki ordunun yardımına gitmesini emretti.

Hâlid b. Velîd, uzun ve yorucu bir çöl yolculuğundan sonra yanındaki 700 kişilik birlikle Dımaşk'ın güneyinde yer alan Mercirâhit'e vardı. Buradaki Bizans birliklerini yenilgiye uğrattıktan sonra (18 Safer 13/23 Nisan 634) güneye yönelerek Busrâ'da bulunan Ebû Ubeyde, Şürahbîl ve Yezîd ile buluştu. Kısa bir kuşatmadan sonra Busrâ barış yoluyla ele geçirildi. Hâlid b. Velîd'in kumandası altında birleşen İslâm ordusu kuzeye doğru ilerlemeye başladı. İki ordu Kudüs'ün batısında Remle ile Beytülcibrin arasındaki Ecnâdeyn mevkiinde karşı karşıya geldi. Hâlid b. Velîd İslâm ordusunun merkez kuvvetlerine Ebû Ubeyde'yi, sağ kanada Muâz b. Cebel'i, sol kanada Saîd b. Âmir'i, süvari kuvvetlerine de Saîd b. Zeyd'i kumandan tayin etti. Müslümanlar devrin en güçlü devletinin düzenli, iyi eğitilmiş ve Sâsânîler'e karşı kazandığı zaferlerle morali yükselmiş ordusuyla savaşmak durumundaydı. İslâm ordusunun en az iki katı olan Bizans kuvvetleri ayrıca silâh ve teçhizat bakımından da çok üstündü. Ancak savaş müslümanların kesin zaferiyle sonuçlandı (28 Cemâziyelevvel 13/30 Temmuz 634). Bu muharebede 3000 düşman askeri öldürüldü; müslümanlar ise sadece on dört şehid verdiler. Başkumandan Hâlid muharebenin neticesini bir mektupla Hz. Ebû Bekir'e bildirdi. Öte yandan Bizans İmparatoru Herakleios çok korkmuş ve endişeye kapılıp Humus'tan Antakya'ya kaçmıştır. Ecnâdeyn Savaşı ile Filistin ve Suriye'nin kapıları müslümanlara açılmış, iki yıl sonra kazanılan Yermük zaferiyle de bölgenin fethi tamamlanmıştır.

Ecnâdeyn Savaşı'nın tarihi hakkında ihtilâf vardır. İbn İshak, Vâkıdî ve Medâinî muharebenin 13. yılda (634) cereyan ettiğini, Taberî'nin râvilerinden Seyf b. Ömer ise 15. yılda (636) meydana geldiğini söyler. Suriye'nin fethiyle ilgili bir eser yazmış olan M. J. de Goeje ile J. Wellhausen ve L. Caetani gibi araştırmacılar, İbn İshak ve diğer tarihçilerin verdikleri Cemâziyelevvel veya Cemâziyelâhir 13 (Temmuz, Ağustos 634) tarihini tercih etmektedirler.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakāt*, III, 124, 282; IV, 101, 194; Halîfe b. Hayyât, *et-Târîh* (Ömerî), s. 86-88; Belâzurî, *Fütûh* (Fayda), s. 156-165; Ya'kūbî, *Târîh*, II, 132-134; Taberî, *Târîh* (de Goeje), I, 1976-2128; İbn A'sem el-Kūfî, *Kitābü'l-Fütûh*, Haydarâbâd, ts. (Dâiretü'l-Maârifi'l-Osmâniyye), I, 145-148; Bekrî, *u'cem*, I, 114; İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk* (Müneccid), I, 478 vd.; Yâkūt, *Mu'cemü'l-büldân* (nşr. Ferîd Abdülazîz el-Cündî), Beyrut 1410/1990, I, 129-130; Nâsırüddin el-Esed, "Vak'atü Ecnâdeyn: dirâse tahlîliyye li'l-meşâdir ve'r-rivâyât", *Bilâdü'ş-Şâm fî ṣadri'l-İslâm, el-Mü'temerü'd-devliyyi'r-rābi' li-târîhi bilâdi'ş-Şâm*, Amman 1987, II, 285-321; M. J. de Goeje, *Mémoire sur la conquête de la Syrie*, Leiden 1900, s. 50-70; J. Wellhausen, *İslâmın En Eski Tarihine Giriş* (trc. Fikret Işıltan), İstanbul 1960, s. 46-60; Mustafa Murâd ed-Debbâğ, *Bilâdünâ Filistîn*, Amman 1384-96/1965-76, V/2, s. 264-269; Mustafa Fayda, *Allah'ın Kılıcı Halid b. Velid*, İstanbul 1990, s. 349-390; W. E. Kaegi, *Byzantium and the Early Islamic Conquests*, Cambridge 1993, s. 98-111; Tâhâ el-Hâşimî, "Ma'reketü Ecnâdeyn", *MMİlr.*, II (1952), s. 69-102; F. Buhl, "Ecnâdeyn", *İA*, IV, 105; H. A. R. Gibb, "Adjnādayn", *EI²* (Fr.), I, 215.

HAKKI DURSUN YILDIZ